

NAŠ DALJNI BLIŽNJI SVET

V sredino sveta

Octavio Paz

OCTAVIO PAZ, pesnik, pisatelj in esejist, sodi med najvidnejše oblikovalce sodobne mehiške književnosti. Rodil se je leta 1914 v družini, ki je štiri leta prej odigrala pomembno vlogo v revoluciji. To je močno vplivalo na njegovo duhovno zorenje, za katero sta pomembna tudi pesnika José Gorostiza in Xavier Villaurrutia, glasnika mehiške stvarnosti tridesetih let, predvsem pa raziskovalca duševnosti mehiškega človeka in njegovega odnosa do življenja in smrti.

Leta 1937 se pridruži republikanski vojski v Španiji, kjer se jasno zave svoje človeške razsežnosti in duhovne resničnosti. Po porazu ostane še dolgo v Evropi. V Parizu se sreča s Perérovim in Bretonovim nadrealizmom, ki ga globoko prevzame in zapusti vidno sled v vsem njegovem ustvarjanju, nič manj pomembno pa ni odkritje D. H. Lawrenca, nemških romantikov in Saint Johna Persa.

Po vrnitvi v domovino se spopada z domačo stvarnostjo z novega zornega kota, predvsem pa ga zanimata preteklost njegovega ljudstva in kulturna dediščina Majev. Izda več pesniških zbirk in drugih del, s katerimi zaslovi tudi zunaj španskega jezikovnega območja. Zdaj je profesor na harvardski univerzi.

O njegovi poeziji so zapisali, da vodi v neraziskana področja, kjer se resničnost in sanje zlivajo v eno, kjer se združujeta zemeljska opojnost in norost neba. Njene glavne teme so ljubezen, samota, smrt, bog, nič in spet ljubezen. Vendar opisuje ljubezen le kot izraz hude drame, ki sooča človeka z njegovimi mejami, ženska pa mu je pretveza, da poskusi prebiti nepremostljivo pregrado, s katero je moški ujet v samega sebe. Pazova erotika je torej izraz notranje muke, katere korenine so in ostanejo zgolj eksistencialne narave.

PESNIKOVA Besede? Da, iz zraka
USODA in v zraku zgubljene.
 Pusti me, naj se zgubim v besedah,
 pusti me, naj bom zrak na ustih,
 tavajoča sapa brez obrobja,
 bežen vonj, ki se v zraku razgubi.

Tudi luč izgine sama v sebi.

ZASLUTENO Bliski ali ribe
 ŽIVLJENJE v noči morja
 in ptiči, bliski
 v noči gozda.

Kosti so bliski
 v noči telesa.
 O svet, vse je noč
 in življenje blisk.

NAUK 1. *Oživitev*
 STVARI

Na knjižni polici
 med glasbenikom iz obdobja Tang in vrčem iz Oaxaca,
 razbeljena in živahna,
 z bleščečimi očmi iz srebrnega papirja
 naše odhode in prihode motri
 majhna lobanja iz sladkorja.

2. *Tlállocova maska, vdolbena v prozoren kremenjak*

Okamnele vode.
 Stari Tlálloc spi v njih
 in sanja o viharjih.

3. *Isto*

Dotaknila se ga je luč in kremenjak
 je v hipu slap.
 Na njegovih vodah plava, deček, bog.

4. *Bog, ki vstaja iz blatne orhideje*

Med cvetnimi listi iz ila
 se rojeva, smehljaje,
 človeški cvet.

5. *Olmeška boginja*

Štiri temeljne točke
se vračajo k tvojemu popku.
Na tvoj trebuh trka, oborožen, dan.

6. *Koledar*

Proti vodi, dnevi ognja.
Proti ognju, dnevi vode.

7. *Xochipilli*

Z drevesa visé
jantarjevi sadeži,
kri in ogenj v noči.

8. *Križ z naslikanima soncem in luno*

V rokah tega križa
sta se vgnezdila dva ptiča:
Adam, sonce, in Eva, luna.

9. *Otrok in vrtavka*

Vsakič, ko jo zažene,
pade natanko
v sredino sveta.

10. *Predmeti*

Živijo nam ob strani,
ne menimo se zanje, ne menijo se za nas.
Včasih se z nami pogovoré.

Tang — trinajsta kitajska dinastija (618—907), pod katero je dežela uživala veliko blaginjo,

Oaxaca — mehiška zvezna država;

Tláloc — bog vode pri starih Mehikancih;

Olmeki — staro mehiško ljudstvo z bogato kulturo;

Xochipilli — azteški bog cvetja in ljubezni.

TVOJE OČI Tvoje oči so domovina bliska in solze,
 molk, ki govori,
 neurja brez vetra, morje brez valov,
 ujeti ptiči, pozlačene speče zveri,
 topazi, kruti kot resnica,
 jesen na gozdni jasi, kjer svetloba poje na plečih drevesa in so ptiči vsi listi,
 peščina, ki jo jutro najde posuto z očmi,
 košara ognjenih sadežev,
 laž, ki hrani,
 zrcala tega sveta, vrata onstranstva,
 mirni utrip morja opoldan,
 popolnost, ki mežika,
 pusta planota.

NA BREGU Vse, kar se blešči v noči,
 ogrlice, oči, ozvezdja,
 serpentine barvastih ognjev,
 se blešči na tvojih rokah reke, ki zavija,
 na tvojem vratu dneva, ki se zbuja.

Kres, ki ga kurijo v gozdu,
 svetilnik z žirafastim vratom,
 oko, sončnica nespečnosti,
 so se naveličali čakanja in iskanja.

Ugasni,
 da bleščiš, so dovolj oči, ki naju zró:
 občuduj se v meni, ki te občudujem.
 Spi,
 gozdni žamet,
 mah, kamor naslanja glavo.

Noč z modrimi valovi briše te besede,
 zapisane z lahkotno roko v dlani sna.

ZAPISANO Zelena tinta ustvarja vrtove, gozdove, travnike,
Z ZELENO krošnje, kjer črke pojó,
TINTO besede, ki so drevesa,
 stavke, ki so zelena ozvezdja.

Daj, da moje besede, o bela, se spusté in te prekrijejo
 kakor listnat dež belo polje,
 kakor bršljan kip,
 kakor tinta tole stran.

Roke in pas in vrat in prsi,
 čelo, čisto kakor morje,
 tilnik jesenskega gozda,
 zobje, ki grizejo travno bilko.

Tvoje telo se posuva z zelenimi znamenji
 kakor telo drevesa s poganjki.
 Ne maraj za tako majhno svetlo brazgotino:
 glej nebo in njegovo tetoviranje zvezd.

Prevedel Miroslav Košuta

Mit, mimeza in manirizem v latinskoameriškem romanu XX. stoletja

Ricardo F.
 Benavides

Ne zavračam nobene pomoči, nobene svetlobe, s katerima morejo in morajo različna človeška spoznanja osvetliti različne pomene literarnega izražanja; nasprotno, željan sem jih. Toda popolnoma odklanjam kompetenco posamezne znanosti vnovič najti in natančno opredeliti enotnost in celoto pomenov, ki tvorijo smisel kakšnega dela.

Serge Dubrovski, *Porqui la nouvelle critique*, 1966

S fabulami se hrani Velika zgodovina, ne pozabi tega. Fabula se zdi ljudem od tukaj tisto, kar je naše, ker so izgubili občutek za fabulozno. Fabulozno pravijo ti-stemu, kar je oddaljeno, iracionalno, ujeto v včeraj: Ne razumejo, da je fabulozno v bodočnosti.

Alejo Carpentier, *Baročni koncert* 1974

Pomagati pri rojstvu tistega »danes« v novem latinskoameriškem romanu pomeni preseliti se v domišljiji nazaj v desetletje, ki se začenja v letu 1940. Vse do tega trenutka vladajo na naši celini malone brez izjem

...idoli pripovedne literature, ki jo navdihujejo kanoni XIX. stoletja, — francoski, španski in ruski kanoni — in je njih poglobljena skrb predstaviti določena konfliktna obdobja latinskoameriškega življenja v veličastnih opisnih prizorih, ki so bližje nenavadni in dostojanstveni vnanjosti kakor pa bistvu takšnih vprašanj. Ti romanopisci bodo nemalokrat uporabili maniheistični simbolizem in se prilagajali ortoeopski skladnosti romana iz ideološkega razloga, ki so ga želeli predstaviti. Ti romani prevzemajo poročevalski, dokumentarni in kljubovalni značaj okrog dveh poglobljivih tematskih jeder: tistega, ki je razkrilo človekova navzkrižja v strašnem boju z naravo, in tistega, ki je prikazalo človekove konflikte ob krivicah, ki so mu jih prizadejali drugi, v ponavljajoči se formuli izkoriščevalcev in izkoriščancev.

Ta spodbudni odstavek profesorja Juana Lovelucka razvname radovednost, da bi raziskal strukturo te »tradicionalne novelistike«, njene najbolj pri-